

Hanna Kunelius

VISUALISOINTI ADHD-LAPSELLE

Suunnittelu kohderyhmän arjen taitojen harjoittamiseksi

VISUALISOINTI ADHD-LAPSELLE

Suunnittelu kohderyhmän arjen taitojen harjoittamiseksi

Hanna Kunelius
Opinnäytetyö
Kevät 2013
Viestinnän koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma, kuvallinen viestintä

Tekijä: Hanna Kunelius

Opinnäytetyön nimi: Visualisointi ADHD-lapselle-

Suunnittelu kohderyhmän arjen taitojen harjoittamiseksi

Työn ohjaaja: Heikki Timonen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2013

Sivumäärä: 32

Tutkielmassani käsittelen sitä, kuinka tuotetaan kuvitusta ADHD-lapsen arjen taitojen harjoittamiseksi. Produktiossani tein kuvituksen, ja taiton Medifamilia Oy:n tehtävä- ja materiaalipakettiin, jonka kohderyhmänä on ADHD-lapset. Materiaaleja käytetään Medifamilia Oy:n järjestämässä kuntoutuksessa, ja lapset saavat paketin mukaansa omaan arkeensa kuntoutuksen jälkeen.

Työni tavoitteena on luoda näkökanta siihen minkälaista kuvitusta ja muuta visualisointia voidaan tälle tietylle kohderyhmälle käyttää, niin että hyöty saadaan materiaaleista parhaiten esille, eli ne todella ovat tukena arjen taitojen harjoittamisessa myös toiminnallisesti. Tavoitteena on myös luoda kuvittajalle ja graafikolle ohjeistusta kuinka materiaalit kannattaa rakentaa, kun kohderyhmänä ovat ADHD-lapset. Tietoperustana käytän tutkielmalleni haastattelua, ADHD:ta käsittelevää kirjallisuutta sekä kirjallisuutta visuaalisesta suunnittelusta. Olen pyrkinyt löytämään tietoa myös siitä kuinka kuvia käytetään toiminnan ohjauksessa ADHD-lasten arjessa. Analysoin kuvia, ja kuvakortteja joita on jo käytössä toiminnanohjauksessa lasten- ja nuorten ADHD:hen liittyen.

Lopputuloksissa tutkielmani loppupuoella esittelen suuntaa-antavaa analyysia siitä miten tällaiselle kohderyhmälle löytämieni kohtien kautta voidaan tehdä visuaalista suunnittelua. Tutkielmani sisältöä voidaan käyttää viitteellisenä ohjeistuksena kun tavoitteena on suunnitella kuvitusta tai muuta visualisointia ADHD-lapsen arjen taitojen harjoittamiseksi kuntoutuksessa käytettävän toiminnan ohjauksen kautta.

Asiasanat:

ADHD-lapset, visualisointi, kohderyhmä

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Communication, Option of Visual Communication

Author: Hanna Kunelius

Title of thesis: Visualization for ADHD-children-
Designing to improve target groups everyday skills

Supervisor: Heikki Timonen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2013

Number of pages: 32

This thesis explains how to make a visualization which improves ADHD child's everyday skills. As my final production I made a material package for a company called Medifamilia Ltd . It consisted of a layout and a visualization for a material package for ADHD children. The package is used in rehabilitation that Medifamilia Ltd organizes for ADHD children. My goal is to create a general view on what type of visualizations can be designed for this specific target group so that materials are as usefull as possible. The aim is also to create instructions for illustrators and graphic designers how this kind of materials should be made.

For knowledge base In this study I use literature about children's ADHD, as well as the literature of the visual design in general. For research I made also interviews with experts in this field. I have tried to find information on how images are used in controlling ADHD childs everyday life. I analyze images, charts and picture cards that are already in use for this kind of target group. The main result of the thesis is to help visualize the design for a specific target group.

The final results are shown in the end of my thesis and there I also present indicative analysis of how to make a visual design for such a target group. The content of my thesis can be used in information purposes, and as a guide when the goal is to design visualization which helps ADHD children to practice their everyday skills.

Keywords:

ADHD children, visualization, target group

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VISUALISOINTI ADHD-LAPSELLE	8
2.1 ADHD ja sen kuntoutushoito	8
2.2 Kuvituksen merkitys ADHD -kuntoutuksessa lapsilla	10
2.3 Kuvituksen käyttö kuntoutuksessa ja arjessa	13
3 VISUALISOINNIN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN	19
3.1 Tietopohjaan ja vastaavanlaiseen kuvitukseen tutustuminen	19
3.2 Suunnittelu kohderyhmälle	19
3.3 Värit ja muodot	21
3.4 Tehtävien ja tehtäväsarjan käsikirjoitus	23
4 VALMIIN PRODUKTION KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET	26
5 LOPPUTULOKSIA	28
6 POHDINTA	31
LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Visuaalinen suunnittelu ADHD-lasten arjen taitojen helpottamiseksi muodostui aiheeksi tutkielmalleni haasteesta, jonka sain produktiostani. Produktioni on kuvitusta sisältävä materiaalipaketti lasten ADHD-kuntoutukseen Medifamilia Oy:lle. Produktiossani tein materiaalipaketin, jonka kuvitus ja taitto tehtiin kohderyhmää, ADHD-lapsia ja heidän ohjaajiaan, varten. Materiaalipaketin tehtävät on tehty kohdennetusti helpottamaan ADHD- lasten arkea. Paketti sisältää käsikirjoitusta noudattavan tehtäväsarjan ja sen sisällä kuvitusta lasten kuntoutuksen ajalle. Kuntoutusta toteutetaan Medifamilia Oy:ssa. Kuntoutus tapahtuu ohjaajien vetämänä ja materiaalipaketille tuli tarvetta, sillä aikaisemmat materiaalit koottiin eri paikoista, eivätkä ne välttämättä olleet yhteneviä. Lasten ohjaajat ovat ammanteiltaan toimintaterapeutteja, neuropsykiatrisia kuntouttajia, puheterapeutteja ja lastenpsykiatreja tai erikoissairaanhoidajia. Ohjaajat työskentelevät Medifamilia Oy:ssa, josta tarjous tehdä tällainen materiaalipaketti minulle tuli.

Produktioni lopputuloksena syntyi 16-sivuinen toimintaa ohjaava tehtäväsarjan sisältämä materiaalipaketti, joka samalla pyrki noudattamaan toimen antaneen yrityksen, Medifamilia Oy:n, graafista ohjeistoa. Lopputulos on tuotos, jossa visuaalinen suunnittelu on selkeästi suunniteltu tiettyä kohderyhmää ajatellen ja samalla yrityksen ilmettä mukaillen. Materiaalipaketti tuli yhtenäiseen sidottuun vihkomuotoon.

ADHD-lyhenne muodostuu englannin kielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Kyseessä on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, josta käytetään myös nimitystä tarkkaavuus- ja yliaktiivisuushäiriö. Käytännössä se tarkoittaa neuropsykiatrista häiriötä, jonka ydinoireet ovat tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus. Näiden ydinoireiden näkyminen ja ilmeneminen voi painottua eri tavoin. Oireista on painotuksesta riippuen haittaa elämän eri osa-alueilla arjessa. (ADHD-liitto, 2013, hakupäivä 5.4.2013.)

ADHD-lasten kuntoutusta on järjestetty Medifamilia Oy:ssa jo pidemmän aikaa, mutta tarve tälle materiaalipaketille tuli valtakunnallisen LAKU-hankkeen myötä. Hankkeen tilaajana toimii Kela. Lasten arkea pyritään helpottamaan kuntoutuk-

sen avulla, johon perhekin otetaan mukaan. (Medifamilia Oy 2013, hakupäivä 20.3.2013.)

Aihe oli mielenkiintoinen sillä samalla pääsin tutkimaan kohdennetulle ryhmälle tehtävää suunnittelua. Suurimmaksi haasteiksi nousi riittävän selkeä, mutta mielenkiintoinen kuvitus. Samalla tuli noudattaa yrityksen graafista ilmettä. Haastattelin alan ammattilaisia ja ohjaajia jotka käyttävät kuvia työssään apuna muun muassa opetustilanteissa. Minua kiinnosti tietää, kuinka suuri rooli kuvilla arjen taitojen harjoittamisen helpottamisessa ADHD-lasten kuntoutuksessa on. Osa haastatteluista on myös lähteenä tälle tutkielmalleni.

Työstäessäni produktiotani tein yhtä aikaa myös tutkielmaani. Tutkin työtäni varten valmiita visuaalisia materiaaleja, joita oli jo tarjolla ADHD-lasten kuntoutukseen, päämääränäni kartoittaa niiden pääpiirteitä oman suunnitteluni viitoittajaksi. Värien niukkuus, ja kuvien selkeys nousi niistä vahvasti esiin.

Visuaalisessa suunnittelussa ADHD-lapsille on erittäin tärkeää ottaa huomioon kohderyhmä. Jotta kuvituksesta olisi hyötyä lapselle arjen askareissa, tulee kuvituksen olla sellainen jota ADHD- lapsi pystyy helposti lukemaan ja tulkitsemaan (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti). Keskittymishäiriöstä kärsivälle liian epäselkeä ja sekava kuva voi itsessään olla haaste. Kuva voi hankaloittaa oppimisprosessia sekavuudellaan, eikä tällöin tue oppimista niin kuin sen pitäisi (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Tutkielmassani määrittelen ensin käsitteitä ADHD- lasten ja visuaalisen suunnittelun näkökulmista. Kartoitan hiukan sitä, mitä on toimintaa ohjaava kuvitus ja pohdin visuaalisen suunnittelun tekoa tälle kohderyhmälle. Peilaan läpi tutkielmani työtapoja ja ohjeita, joiden perusteella päädyin toteuttamaan produktioni. Tutkielman loppupuolella esitän lopputulokset sekä pohdin tutkielmani ja produktioni käyttökelpoisuutta.

2 VISUALISOINTI ADHD-LAPSELLE

2.1 ADHD ja sen kuntoutushoito

“ADHD on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, josta käytetään myös nimitystä tarkkaavuus- ja yliaktiivisuushäiriö. Lyhenne ADHD tulee englanninkielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Kyseessä on neuropsykiatrisen häiriö, jonka ydinoireet ovat tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus. Nämä ydinoireet voivat näkyä ja painottua eri tavoin ja niistä on haittaa useammalla elämän osa-alueella.” (ADHD-liitto 2013, hakupäivä 5.4.2013.)

ADHD määritellään myös tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriöksi, jota pidetään neuropsykiatrisena ja neurobiologisena oireyhtymänä. Silloin käyttäytymishäiriöiden katsotaan johtuvan neurologisista ja biologisista syistä. (Papunet 2013, hakupäivä 5.4.2013.) ADHD:n hoitoon käytetään lääkehoidon lisäksi psykoterapiaa, toimintaterapiaa ja neuropsykiatrista kuntoutusta. Näissä menetelmissä erilaisilla materiaaleilla, kuten kuvilla, voidaan tukea kuntoutusta. Lapsilla ADHD- kuntoutuksessa käytetään apuna paljon kuvia ja kuvasarjoja esimerkiksi toimintaterapiassa. Joskus kuva on helpompi ja nopeampi tapa kertoa asia. (Haukilahti 6.3.2013, sähköpostiviesti.)

Psykoterapiana voidaan käyttää kognitiivista tai käyttäytymisterapiaa. Käyttäytymisterapian menetelmiä sovelletaan myös psykososiaalisissa hoidoissa. Käyttäytymisterapian menetelmissä työskennellään myös hoidettavan lapsen vanhempien kanssa. Psykoterapia on yleensä tarpeen, kun henkilöllä ilmenee yhtä aikaa ADHD:n kanssa muita psyykkisiä oireita. Terapeuttiset menetelmät toimivat arjen haasteiden helpottamisessa tehokkaammin osana käyttäytymishoitoa. (Duodecim 2012, hakupäivä 20.4.2013.)

Lapsen kokonaiskehitystä, toimintakykyä ja omatoimisuutta sekä motorisia ja hahmottamisvalmiuksia ohjataan ja tuetaan *toimintaterapiassa*, joka on ohjauksen ja neuvonnan avulla annettavaa kuntoutusta. Toimintaterapiassa käytetään usein apuna kuvakortteja ja tehtäviä. Terapiaa voidaan toteuttaa myös ryhmässä. Toimintaterapiaan kuuluu osana myös lähiympäristön ja vanhempien ohjaus

lapsen ohjauksen lisäksi. ADHD:n lisäksi lapsella voi ilmetä aistitoiminnan käsittelyn ja säätelyn sekä motoriikan häiriöitä. Nämä liitännäisoireet otetaan huomioon toimintaterapiassa. (Duodecim 2012, hakupäivä 20.4.2013.)

Neuropsykologisen kuntoutuksen tavoitteena on tukea toiminnanohjauksen taitoja suoran harjoittelun, ympäristöön vaikuttamisen ja kompensoivien toimintojen harjoittelun avulla. Keskeisinä menetelminä ovat kognitiivisen psykoterapian ja käyttäytymishoitojen piirissä kehitetyt menetelmät. ADHD-oireisten lasten ja nuorten neuropsykologisen kuntoutuksen olennainen osa on lähiaikuisille annettava ohjaus. (Duodecim 2012, hakupäivä 20.4.2013.)

Kaikissa edellä mainituissa ei-lääkinnällisissä hoitokeinoissa kuvallisella viestinnällä ja sen hyödyntämisellä on merkittävä rooli kuntoutuksien tehostamisessa. Vanhempien mukana olo on tärkeää hoitoja toteutettaessa. Esimerkiksi kuntoutuksissa materiaalipaketti antaa heille tietoa kuntoutuksen rakenteesta ja tavoitteista. (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti.)

2.2 Kuvituksen merkitys ADHD -kuntoutuksessa lapsilla

ADHD- lapsen keskittyminen yhteen asiaan kerrallaan on usein haastavaa. Kuvat pysäyttävät ja tukevat keskittymistä aiheeseen ja palauttavat takaisin tilanteeseen. Kuvallinen viesti on selkeä ja yksiselitteinen, ja ADHD-lapsen helppo ymmärtää. Kuulon kautta tulevaan viestiin/ ohjeeseen, esimerkiksi arkitilanteessa koulussa opettajan antamaan ohjeeseen, ei voi palata ja tarkistaa opittua samalla lailla kuten kuvasta voi. Tämä helpottaa käytännössä ADHD- lapsen arkea. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Kuvat ovat vahvempi tapahtumajärjestyksen osoittaja kuin esimerkiksi kolme perättäistä ohjetta. Kun tapahtumat on lueteltu esimerkiksi kuvakorttien avulla järjestykseen, ne on helpompi muistaa. ADHD-lapsilla on usein lyhytkestoisen muistin ongelmia, jolloin toimintaohjeen tai moniosaisen ohjeen mielessä pitäminen on vaikeaa. Kuvalla voidaan motivoida oppimaan tai tekemään arkeen liittyviä toimintoja. Kuvaa voidaan tarpeen tullen muokata niin, että mielenkiinto tukee toiminnan ohjauksessa sillä hetkellä käsittelyssä olevan asian tai toiminnon oppimista. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Vanhan sanonnan mukaan kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Toimintaterapiassa ja terapeuttisissa kuntoutuksissa kuvien merkitys on tavallista lehtikuvaa suurempi. Yksi kuva voi muistuttaa asiasta tai tapahtumaketjusta, jolloin osataan toimia aiemmin annetun ohjeen mukaan. Kuva voi toimia joissain tapauksissa suoranaisesti vain kommunikaatiovälineenä. (Papunet 2013, hakupäivä 5.4.2013) Kuvat ovat lyhyempi reitti selittää suurempi kokonaisuus. Tämä helpottaa asioiden hahmottamista, etenkin impulsiivisten ADHD-lasten kohdalla. Hahmottamisen ongelmat eivät suoranaisesti liity ADHD:hen, mutta voivat olla sen liitännäisöireita. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Analysoituani aiemmin käytettyjä kuvia ja materiaaleja kuntoutuksiin huomasin, että usein ADHD-lasten kuntoutuksessa käytettävässä kuvituksessa pyritään kohdentamaan kuvan katsojan huomio tiettyyn kohtaan kuvassa. Medifamilia Oy:n toimintaterapeutti Piia Haukilahti oli tässä asiassa samaa mieltä käymäs-

sämme sähköpostihaastattelussa. Yleensä kiintopisteessä värit ovat katseen vangitsijoina, jolloin kuvasta on helppoa ja nopeaa havainnoida juuri sen kuvan tärkein viesti. Kuvitetuissa tehtävissä lapsille jää itselle muisto tekemisestä. Tehtävän äärelle on mukava palata kun sen on itse tehnyt ja siinä on mielenkiintoinen kuva. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Kun ADHD-lapsilla on tarkkavaisuuden häiriöitä, tulee kuvan, johon halutaan lapsen huomion kiinnittyvän olla huomiota herättävä, mielenkiintoinen, ja selkeää. Kuvituksissa ei saa olla liian paljon yksityiskohtia tai liikaa värejä. Kuvituksen avulla voidaan jäsentää kuntoutuksen etenemistä ja saada tietoa kuntoutuksen rakenteesta. Lapsille uusien asioiden omaksuminen on parempaa eri aistikanavia käytettäessä. (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti.)

Kun suunnitellaan visualisointia ADHD- lapsille, on otettava huomioon, että suunnitellaan kuvitusta ennenkaikkea 5–14-vuotiaille lapsille. Jo yleisesti lapsille suunniteltaessa on pantava merkille lapsen kehitysaste. Esimerkiksi on kartoitettava, missä vaiheessa on kohdehenkilön tai ryhmän kommunikaatioaste, ja mietittävä, millaisia ongelmaratkaisutehtäviä tai kuvallisia haasteita voi lapselle tällöin esittää. Ohjaajan tehtäväksi jää päättää, miten hän kyseessä olevan kuvan selittää, jos tehtävänannolle on annettu tarpeeksi löyhät ääriviivat. Materiaalipakettia tehdessäni toiveena oli, että tehtävänannossa on jätettävä tilaa myös ohjaajan luovuudelle, jotta jokainen lapsi saa itselleen sopivan, henkilökohtaisen ohjeistuksen. Joskus kuntoutusta saavilla ADHD-lapsilla voi olla muita liitännäisoireita, jolloin suunnittelussa on jätettävä varaa myös ohjaajalle, tietopohjaansa ja asiantuntijuuteensa perustuen kehittää tehtävänantoja.

Kuvituskuvassa (kuva1) kirjasta *Lakun matka*, on taustalla ohjaajan luoma tarina voimakivestä, joka voi olla erilainen ohjattavasta lapsesta riippuen, sillä tarinakerrotaan suullisesti, tai liitetään mukaan kirjallisesti myöhemmin.

© Medifamilia Oy

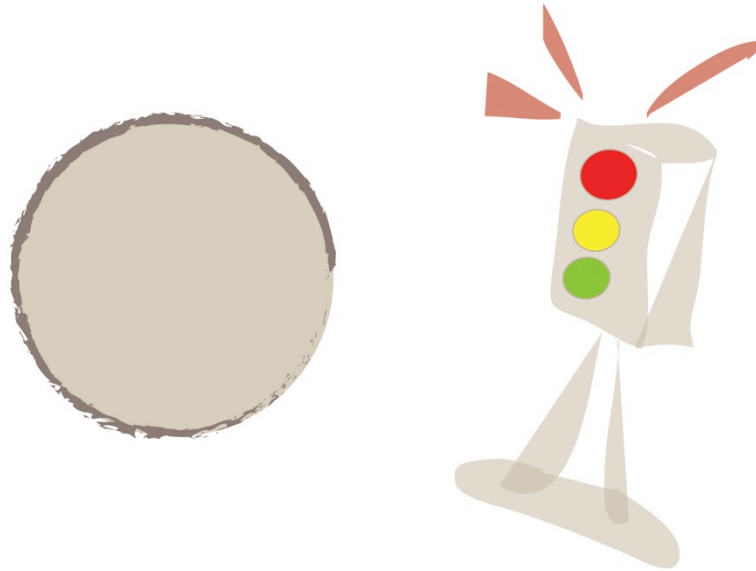
KUVA 1 Voimakiveen liittyvässä tarinassa päähenkilönä on kalastaja. Kuvituskuva on elävoittämässä tarinaa, mutta sen yksityiskohdat jäävät ohjattavan lapsen ja hänen ohjaajansa suunniteltavaksi.

2.3 Kuvituksen käyttö kuntoutuksessa ja arjessa

Ihmiset oppivat kukin eri tavoin. ADHD-lasten kanssa työskennellessä läsnä on lapsen joskus impulsiivinen tapa toimia ja se, että asioita ei jäädä kauaksi aikaa pohtimaan. Siksi päteekin visuaalisesti vahvasti oppivat lapset tarvitsevat avukseen kuvia toiminnan ohjaamisessa ja opetustilanteissa. (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti.)

Ihmisen kulttuuri ja tausta vaikuttavat värien ja symbolien yhdistämiseen tiettyihin tilanteisiin. Värejä voidaan käyttää apuna opetuksessa, kun tiedetään lapsen tausta. Värien kokemiselle vaikuttaa ikä, sukupuoli, sekä psyykkinen kehitysvaihe. Esimerkiksi kuvan (kuva2) liikennevalo-kortit eivät välttämättä toimi lapsille, joille liikennevalojen arkipäiväinen merkitys on vieras. Lapsille onkin hyvä opettaa tehtävien kautta myös värien merkityksiä.

Kuvituskuviissa produktiossani loin ja suunnittelin yhden kuvan paikaksi liikennevalokortille. Siinä lapsi saa ohjaajalta irrallisena osana punaisen tai vihreän kortin, joka voidaan liittää kuvan kohtaan, kun lapsi toimii väärin tai oikein. Esimerkkiopetustilanne arjessa voisi olla sellainen, jossa käytetään liikennevalokorttia. Lapsen toimiessa liian vauhdikkaasti hosuen, tai tehdessä jotain väärin, näytetään punaista korttia. Kun asiat menevät oikein ja halutulla tavalla, vuorostaan ansaitaan vihreä kortti (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti). Terapiassa tai kuntoutuskerralla opetetaan, että punaisen kortin ollessa näkyvillä on aika pysähtyä ja lopettaa tekeminen, samoin vihreän kortin merkitys kerrotaan etukäteen (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti).

© Medifamilia Oy

KUVA 2 Liikennevalokortin merkitys on opetettu aikaisemmin. Liian vauhdikkaasti ja hosuen toimiessa saa punaisen kortin kuvituksessa olevaan ympyrään. Kun asiat sujuvat oikein, saa vihreän kortin.

Analysoidessani muita olemassaolevia kuntoutusmateriaaleja huomasin, että kuvien värien merkitys kuvittaessa ADHD-lapsille on viestinnän kannalta tärkeä. Värien vähyys tai selkeys voivat olla myös tehokeinoja esimerkiksi tehtävissä. Selkeä väritys sopii yleensä hyvin, siksi Medifamilia Oy:n kirjasessa on käytetty myöskin yhtenevää linjaa. Joskus niukka väritys tai mustavalkoisuus tukee viestiä, jolloin kuvan ääriviivat ja muoto kertovat viestin selkeimmin.

Värien ja muotojen merkitys opettavassa kuvassa riippuu siitä, miten kuvia käytetään. Joskus saatetaan käyttää esimerkiksi nuolia tai muita muotoja osoittamassa toiminnan suuntaa. Värillinen yksittäinen kuvakortti voi olla apuna kun havainnollistetaan asioita. Esimerkiksi punaisella pohjalla on kuvitettuna tai kirjoitettuna asioita, joita lapsi ei saa tehdä tai vihreällä ne toimintatavat, jotka ovat toivottavia. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri Anne Kunelius, (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti) kertoo ADHD-lapsille selkeiden kuvien olevan, ja tärkeää on myös värin hallittu käyttö niissä. Piia Haukilahti (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti) toimintaterapeutti taas kertoo mustavalkoisista kuvista, että antaa lapsen osallistua niiden värittämiseen. Näin väritys on osa yhteistä oppimista. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Värejä valitessa yksinkertaiset väri toimivat usein ADHD-lapsille tehtävässä selkeästi tietylle ryhmälle kohdennetussa kuvituksessa. Värejä voidaan käyttää graafisen materiaalin selventäjinä (Rihlma 1997, 106).

Visuaalista materiaalia ja kuvia voidaan käyttää kommunikaation ja puheen tukena. Niillä voidaan monipuolistaa vuorovaikutustaitoja. Ne toimivat suurena apuna, jos on haasteita puheen tuottamisen tai ymmärtämisen kanssa, mutta myös erinomaisena nopeana viestintäkeinona sellaisille joilla ei näitä pulmia ole. Toiminnan ohjauksessa arjessa ja arkipäivässä kuvia käytetään apuna muun muassa henkilöiden, toiminnan tai toimintojen, sekä tilojen ja ajan jäsentelyssä ja hahmottamisessa. Tarpeet, tunteet ja taidot voidaan ilmaista kuvien avulla, ja kuvien avulla ihmiset voivat jakaa kokemuksiaan. (Perhe ja sosiaalipalvelut, oppaat ja kuvat. Hakupäivä 15.3.2013.) Kuvat ohjaavat omatoimisuuteen, niiden sanoma voidaan tarkistaa uudelleen ja niihin voidaan palata. Kuvat motivoivat, ja ne pysäyttävät miettimään. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Terapiassa käydään läpi kuvakorttien avulla käytännössä harjoitellen arjen askareita. Kuvakortit toimivat mukana helpottamassa tilannetta, ja muistuttamassa, miten milloinkin toimitaan. Joskus käytetään erilaisia kaavioita hahmottamaan esimerkiksi perhesuhteita ja tavoitteita. Jotkut lapset tarvitsevat kuvia ihan vain kommunikaation apuvälineiksi.

Joskus mustavalkoinen kuva toimii paremmin kuin värikäs, jolloin huomiopiste on koko kuvan yleisessä ulkomuodossa. Kun kuvitusta tehdään, tulee ottaa huomioon sen tarkoitus; turhia täytekuvia ei suoranaisesti tehtävien ohjauksessa ole. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

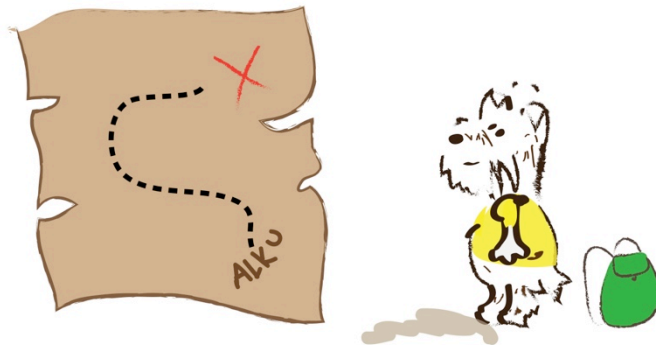
Yhdellä kuvitetulla sivulla on hyvä olla vain yksi merkitys. Kuvasta pitää tulla ilmi mitä toivotaan kortin ohjaavan ja se, mihin pyritään kuvan sanomalla. Kuvakortissa oleva teksti voi auttaa kertomaan kuvan tarkoituksen. Kuvakortteja käyttäessä tulee ottaa huomioon myös lapsen ikä ja taustat, jotta kuvan merkitys tulee lapselle selväksi. Hyvä opetustarkoitukseen sopiva kuva on selkeä, yksiselitteinen ja luo yhteyttä johonkin tuttuun. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Tekstin merkittävyyden suuruus kuvakortissa lisänä tai kuvan ohella, riippuu aivan kuvaa katsovan lapsen iästä. Pääsääntöisesti teksti sopii kuvan kanssa samalle sivulle, kun lapsi osaa lukea. Teksti voi myös motivoida lukemaan opetelussa tai moniaistikanavallisesti tukea viestin perille menoa. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti). *Lakun matka*-materiaalipaketissa on vain vähän tekstiä. Lyhyt ja ytimekäs otsikko sivulla kertoo tehtävän ydintarkoituksen (kuva 3, kuva 4).

Kuvien avulla on helppo palata opittuun. Kuva muistuttaa jo opitusta. Lapsi voi esimerkiksi muistaa tilanteen jossa kuva on nähty. Myös konkreettinen tarina kuvan taustalla voi auttaa. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti). Voimakivi-sivulla (kuva 1) *Lakun matka* kirjasessa lapsi saa ohjaajaltaan kalastajaan liittyvästä tarinalla pohjustetun voimakiven, joka palauttaa tarinaan kun kiven etsii käsiinsä.

Opetuskuvat eroavat tarkoitukseltaan kuvituskuvista. Kuvituskuvat saattavat olla vain täytteenä, opettavan tekstin tai opetuskuvien lomassa. Opetuskuvat ovat merkitykseltään suuremmassa roolissa. Niiden perimmäinen tehtävä on opettaa tai muistuttaa opitusta. Tekemässäni materiaalipaketissa osa kuvista on esimerkeissä vain kuvittamassa tehtäviä, osa on varsinaisia opetuskuvia.

Tavoitteet, mihin haluatte?

© Medifamilia Oy

KUVA 3. Sivun kartta on vain kuvituskuvana. Siinä näytetään matkalle eli kuntoutukselle määränpää. Halutessaan sivulle voi lisätä tekstiä, mutta alkuperäistarkoituksena sivun kuvitus on tukemassa tehtävänantoa.

Taitoreppu

© Medifamilia Oy

KUVA 4 Taitoreppuun merkitään lapsen taidot. Pidempi tehtävänanto annetaan henkilökohtaisesti ja yksilöllisesti. Tällä sivulla on jätetty ohjaajalle tilaa suunnitella tehtävänanto lapselle sopivaksi.

Opetuskuvia voivat olla myös yleisesti toiminnanohjauksessa käytettävät kuvakortit, joissa ohjataan esimerkiksi pukeutumaan tai tekemään muita arjen askareita. Tällaiset kuvat voivat olla myös kuvasarjoja tai kuvajatkumoit, joissa toiminta on esitetty vaihe vaiheelta. (Perhe ja sosiaalipalvelut, oppaat ja kuvat. Hakupäivä 15.3.2013).

3 VISUALISOINNIN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

3.1 Tietopohjaan ja vastaavanlaiseen kuvitukseen tutustuminen

Jotta pystyin aloittamaan suunnittelun ja tietämään, mitä tehdä, tutustuin aluksi tietopohjaan. Sainasiakkaalta informaatiota, ja apua työn edetessä oikeaoppisten tehtävien luomiseen. Kartoitin tietopohjaa kohderyhmästä sekä heidän ohjaajistaan, ja ennen kaikkea pyrin selvittämään mihin kuvia käytetään ja millaisia kuvien tulee olla jotta ne ovat käyttötarkoitukseensa sopivia. Kuvapankkeja löytyikin mukavasti, ja tarjolla oli paljon visuaalista materiaalia jota tutkia. Valmiiden materiaalien kautta käsitykseni halutusta lopputuloksesta hahmottui kuntoutusmateriaalien tekoa varten.

3.2 Suunnittelu kohderyhmälle

Tehdessäni kuvitusta ja taittoa Medifamilia Oy:n Lakun matka- materiaaleihin lähdin ajattelemaan asiakasta samanlaisena kohteena kuin mitä vain kohdennettua asiakasryhmää. Asiakaskohderyhmänä on Medifamilia Oy, ja sen sisällä ADHD-lapset, joille kuntoutusmateriaali tulee. Essentials of visual design- kirjassa (Bergström 2008, 48–49) kerrotaan mainosten visualisoinnin suunnittelusta. Samoilla perusteilla tässä kuvituksessa suunniteltaessa tuli ottaa huomioon kohderyhmän tarpeet ja ongelmat, joita suunnittelullani ratkaistaan. Mitä kieltä kohderyhmässä olevat puhuvat ja minkälainen kysyntä tuotteelle tulee. Täytyi suunnitella myös mahdollisuudet käytettävyydelle eli päättää kuvien koko, paperin koko ja paperilaatu kohderyhmälle sopiviksi. (Bergström 2008, 48–49.)

Koska suunnittelin painotuotetta, tärkeä osa suunnittelua oli myös paperivalinta. Paperivalinnassa suunnittelun loppuvaiheessa päädyttiin päällystämättömään mattapaperiin, jonka paksuus on 200 grammaa. Tällöin lasten on helppo itse osallistua tarinan tekemiseen kirjoittamalla ja piirtämällä. Paperi on vahvuudeltaan ja paksuudeltaan tarkoitukseensa hyvä, eikä se repeä käytössä kovinkaan helposti. Kiiltävän paperin ongelmana olisivat olleet myös häiritsevät heijastukset, jotka tekisivät myös kuviin ja tehtäviin keskittymisestä vaikeampaa. (Bergström 2008, 194–197.). Piia Haukilahden mukaan kuvat toimivat parhaiten, kun

lapsi itse saa olla päättämässä niitä ja tekemässä niitä itselleen eivätkä ne ole aivan ulkoa annettuja. Siksi paperivalinta oli onnistunut, siihen on nimittäin helppo piirtää paperin laadun vuoksi. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti).

Minun tuli ottaa huomioon suunnitelmissani myös tavoite. Mihin mennessä aika-
taulullisesti tuli tuottaa tulosta, ja minkälaiseen tuotteeseen päätyminen oli koh-
deryhmälle suotuisinta. (Bergström 2008, 49). Tavoite oli mukana suunnittelun-
kaikilla osa-alueilla, sillä kohderyhmä oli niin hyvin tarkennettu.

Kun tehdään kuvitusta kohderyhmälle joilla on tarkkavaisuuden häiriöitä, tulee kuvan olla huomiota herättävä ja selkeä. Kun samaan aikaan kohderyhmän piirteitä luodaan kuvitusta lapselle, on otettava huomioon myös lapsen kehitysaste; on huomioitava missä vaiheessa on kommunikaation kehitys ja kuvituksen sopivuus lapsille (Papunet 2013, hakupäivä 5.4.2013.). Selkeästi suunniteltu kuva tukee selkeää ajattelua ja annetun tehtävän tavoitteita. On enemmän lapsen yksilöllisistä ominaisuuksista ja iästä riippuvaa, kuinka suuri merkitys kuvan selkeydellä on. Henkilökohtainen ja yksilöllinen kuvien valinta terapiakäytössä onkin erittäin tärkeää. Joillekin toimivat hyvin vaikka ruutuvihkoon itse tilanteessa piirretyt kuvat. Joku voi tarvita esimerkiksi mahdollisten hahmottamisen häiriöiden takia selkeämpiä kuvia kuin toiset. Hahmottamisen häiriöt voivat olla ADHD:n lisäksi liitännäisoina ohjattavalla lapsella. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Juuttumiseen tai yksityiskohtiin takertumiseen taipuvainen lapsi tai nuori tarvitsee melko yksityiskohtaisen kuvan kertomaan tehtävää. Joissakin tapauksissa käytetään valokuvia esimerkiksi omasta eteisestä, jossa puetaan, tai itsestä omissa ulkovaatteissa. Tällainen kuva voi olla jollekin paras muistuttamaan esimerkiksi säänmukaisista varusteista. Henkilökohtainen kuvittaminen, jossa tilaa jää oman kuvituksen luomiselle ja muokkaamiselle, lisää siis selkeyttä arjen tilanteiden helpottamiseen (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

Kuvista tai kuvituksista voi olla joskus haittaakin. Jos lapsi ottaa asiat kirjaimellisesti ja juuttuu asioihin, on ohjaajan mietittävä tarkkaan, minkälaisia kuvia tai kuvasarjoja toiminnan ohjauksessa käytetään. Päivän tapahtumia kuvatessa

täytyy luoda selkeä jatkumo, eikä kuvissa pidä olla mitään sellaista joka veisi huomion muualle. Yksi kuva ei voi olla sellainen, jonka tapahtumaa lapsi jää odottamaan malttamattomana pidemmäksi aikaa, eikä voi keskittyä muuhun. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti.)

3.3 Värit ja muodot

Värimaailman valinnassa päätekijänä oli graafisen ohjeiston lisäksi kohderyhmän tarpeet. Liian sekavaa väritystä ei voinut kuvitukseen laittaa, sillä se voisi olla häiritsevää. Tuotteen tuli toimia myös sellaisena, ettei sitä tarvitse välttämättä aina painaa painotalossa, vaan sitä voitaisiin käyttää myös itse tulostettuna ja jopa pelkästään mustavalkoisena. Tällöin värien yksinkertaisuus oli myös osaltaan suunnittelussa välttämätöntä. Värit toimivat apuna opetuksessa. Mielenkiintoiset kirkkaat värit kiinnittävät huomion ja kannustavat esimerkiksi lukemaan (Bergström 2008, 199).

Värit ovat olleet osa ihmisten elämää jo esihistoriasta saakka. Niiden merkitys kuvallisessa viestinnässä on suuri. Myös kuvituskuvista saa elävämpiä värien avulla. Tiettyä väriä painottamalla voidaan luoda huomiopiste haluttuun kohteeseen, tällöin katsoja kiinnittää huomionsa haluttuun kohtaan kuvassa (Rihlama 1997, 105–109).

Värien käytön tulee olla hillittyä, ja huomioon on otettava se, että ADHD-lasten ajatukset saattavat harhailla asiasta toiseen. Liian värikkäät ja kirjavat kuvat voisivat häiritä keskittymistä olennaiseen tehtävän antoon tai toiminnan ohjaukseen. (Haukilahti 6.3.2013 sähköpostiviesti). Myös lastenpsykiatri Anne Kunelius kertoo värien olevan tärkeässä asemassa. Ennen kuvat ovat olleet pääsääntöisesti lähinnä mustavalkoisia toimintaa ohjaavissa kuntoutusmateriaaleissa, sillä ne ovat selkeitä vahvan kontrastieron vuoksi. (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti).

Väreillä on myös psykologisia merkityksiä, jotka ovat peräisin yhteiskunnan tai ympäristön luomista ajattelumalleista (Rihlama 1997, 105–109). Yhteiskunnan antaman ohjeistuksen mukaan esimerkiksi punainen tarkoittaa liikennevaloissa pysähtymistä kansainväliselläkin tasolla. Näistä opituista normeista voidaan hyötyä myös kuntoutuksessa. (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti).

Medifamilia Oy:n graafisessa ohjeistossa on värimäärityksissä keltainen. Se on valoisa, eloisa ja onnellinen, optimismin ja itsetunnon väri, mikä kuvaa hyvin yrityksen toiminnan tavoitteita. Väriopillisesti psykologisilta merkityksiltään keltainen on kirkkain ja valovoimaisin väri. Keltaisella on masennustiloja estävä vaikutus joka rauhoittaa. Keltaisen katsotaan myös helpottavan ihmisten keskinäistä yhteydenottoa. (Medifamilia Oy graafinen ohjeisto 2010; Rihlama 1997, 108) .Suunnitellessani värejä produktiooni yritin sovittaa kuvituksen ja taiton sopimaan myös Medifamilia Oy:n graafiseen ohjeistoon.

Tehtäessä visuaalista suunnittelua suunnittelija valitsee tavoitteisiinsa sopivat värit kuvitukseensa. *Lakun matka*- kuvituksessa on käytetty paljon toisilleen kuiskaavia, lähellä toisiaan olevia värejä. Toisiaan lähellä olevat värit ("whispering colours"), ovat käytössä produktiossani kuvituksen selkeyden ja yhtenäistämisen vuoksi. Värikartasta (kuva 5) näkee materiaaleissani yleisimmin käyttämäni värit. (Bergström 2008, 199–205.)

Produktiossa värit ovat mahdollisimman toiminnallisia. Värien toiminnan tarkoituksia voivat olla tunnelman luominen tai tilanteeseen sopivan informaation antaminen. Produktiossani käytetyt värit toimivat opettavina väreinä, korostaen tiettyjä kohtia kuvissa. (Bergström 2008, 199–205.)

KUVA 5 Värit materiaaleissa ovat toisiaan lähellä. Ne eivät riitele keskenään, eivätkä saa keskittymishäiriöstä kärsivän ajatuksia harhailemaan.

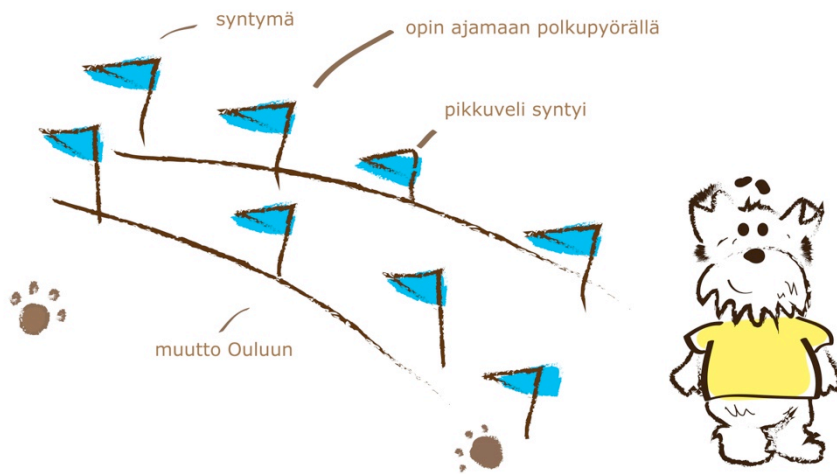
3.4 Tehtävien ja tehtäväsarjan käsikirjoitus

Koska *Lakun matka* tehtiin yhtenäiseksi kirjaseksi sen käsikirjoituksen tuli myös olla selkeä. Vaikka se koostuu tehtävistä, sen tuli toimia lasten kuntoutuksen aikajanalla muodostuvana ”matkana” ja yhtenäisenä kokonaisuutena. Siksi yhdessä asiakkaan kanssa mietittiin ADHD-lasten mielenkiintoa ylläpitävä dramaturgia jatkumaan läpi kirjasen, kuitenkin niin että matkalle voitiin lisätä henkilöstä riippuen asioita rikastuttamaan matkaa. Näin jokaisen *Lakun matka* olisi henkilökohtainen.

Tehtävät on suunniteltu tietopohjaan syventyen tiiviissä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Tehtävät on tehty tarpeeseen. Ne ovat aiemmin olleet joko erillisellä monisteella tai ohjaajan itse piirtämänä havaintokuvana. Jotta kirjasesta saatiin mielenkiintoinen ja se saatiin toimimaan kronologisesti, kuvien järjestys täytyi suunnitella käsikirjoituksen peruseriaatteita noudattaen.

Visuaalista mainontaa käsittelevässä kirjassa *Essentials of Visual Communication* dramaturgiasta kerrotaan muun muassa, että yleisö täytyy saada kiinnostumaan. Tässä tapauksessa kohderyhmä houkutellaan mukaan sympaattisella hahmovalinnalla (kuva 6) ja päämäärällä yhteisestä matkassa. Matkan varrella olevat tehtävät ovat tarinan kiinnekohtia, ja lopussa oleva kiitos-sivu (kuva 7) on palkinto yhteisestä matkasta. Matkaa voisi verrata nettisivujen suunnittelussa käytettävään interaktiiviseen tarinankerrontatekniikkaan, jossa kohderyhmä päättää itse tarinan kulusta. (Bergström 2008, 13–27.)

Tähän asti kuljettu matka

© Medifamilia Oy

KUVA 6. Matkan alussa kerrataan mitä on tapahtunut ennen matkaa. Lapsi täyttää samaisen sivun myös. Sivu toimii myös mielenkiintoisen hahmon esittelyssä, jolla luodaan tarinaan kiinnostus.

Kiitos yhteisestä matkasta!

LAKU-matka /20 - /20

Ohjaajasi _____

© Medifamilia Oy

KUVA 7 Lopussa odottaa palkintona diplomi-sivu, jossa ohjaaja ja Laku ovat allekirjoittaneet sivun kiitokseksi matkasta.

Lastenpsykiatri Anne Kunelius kertoo haastattelussa, että kuvituksen on hyvä olla kiinnostavaa ja hauskaa, jotta ADHD-lapsen mielenkiinto säilyy yllä. Värien käyttö hallitusti ja kuvituksen leikillisuus herättävät kiinnostuksen. Tähän pyrittiin kuvituksen käsikirjoituksen rakentamisessa. Hän sanoo myös, että kirjasen kuvituksen tarina motivoi lasta sitoutumaan kuntoutuksen tavoitteisiin ja tehtäviin (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti).

Koska käsikirjoitus on avoin ja interaktiivinen, sitä päästään tapauskohtaisesti luomaan. Ohjaajan ja lapsen osallistuminen tarinan luomiseen, tekee tarinasta lapselle Anne Kuneliuksen mukaan mieluisemman. Tarina on yksilöllinen ja antaa lapsen omille pohtimisille ja mielikuville sijaa. (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti).

4 VALMIIN PRODUKTION KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET

Kun materiaalipaketti *Lakun matka* saatiin valmiiksi, paperi valittiin niin, että sille on helppo piirtää ja kirjoittaa, jolloin Medifamilia Oy:n lapsiasiakas saa tehdä vihkosta omannäköisensä. Lapsi voi halutessaan piirtää ja kirjoittaa paperille, ja muokata lehtisen rakennetta yhteistyössä ohjaajansa kanssa henkilökohtaiseksi ja yksilölliseksi. Kuntoutuksen tavoitteena onkin räätälöidä se jokaiselle henkilökohtaiseksi, ja *Lakun matka* materiaali täyttää nämä kriteerit.

Kuvitus ja taitto tehtiin vaakasuoralle A4-kokoiselle paperille. Kuvituksesta tuli niinkin toimiva, että se toimitettiin asiakkaalle myös itse tulostettavassa muodossa. Asiakkaan on näin helppo tulostaa *Lakun matka* myös esimerkiksi mustavalkoisena, ja taitto on siltikin toimiva. Värillistä tulostamista tai painotalon käyttöä aiemman ohjeistuksen mukaan kuitenkin suositellaan, sillä silloin tuote pääsee oikeuksiinsa parhaiten.

Tiedon karttuessa pystyin tekemään produktiostani kattavamman ja tarkoituksenmukaisen. Vaikka kuvitus tuli asettaa graafisen ohjeiston mukaisesti taittoon, tietopohjani antoi olettaa, että graafinen ohjeistokin oli aikoinaan tehty tarkoitusta tavoitellen, esimerkiksi värivalinnoiltaan. Tietopohjan ja ohjeistuksen noudattama lopputuote on käyttökelpoinen ja sivut toimivat myös erillisinä.

Tietopohjaa ymmärrettyäni pyrin tekemään kuvituksesta selkeää, jotta se palvelisi kohderyhmää mahdollisimman tarkasti. Työskennellessäni asiantuntijoiden kanssa onnistuin tekemään produktiioni mahdollisimman käyttökelpoiseksi. Produktiioni värimaailma ei ollut liian kirjava. Hahmo säilyi läpi materiaalipaketin samana, vaikkakin sen mahduttaminen ihan joka sivulle osoittautui mahdottomaksi. Yhtenäinen tyyli kuitenkin sitoo kuvat yhteen, muodostaen yhtenäisen katkeamattoman tarinan koko *Lakun matkalle*. Kuvitukset ja tehtävät kulkevat kronologisessa järjestyksessä tukien kirjasen käsikirjoitusta.

Produktiioni materiaalipaketti antoi tilaa myös lapsen omaohjaajalle inventoida tarinoita ja selityksiä kuville. Liiallinen teksti olisi voinut vaikeuttaa materiaalien

laajaa käyttöä kuntoutuksen apuvälineenä. Materiaalit sidottiin yhteen, vaikka alun perin oli tarkoitus saada ne irtosivuina kansioon. Irtosivuista kuitenkin luovuttiin ja tuote sidottiin. Sivujen sitominen kääntyi lopulta kannattavaksi ideaksi, sillä silloin vilkkaiden lasten on vaikeampi hukata erillisiä sivuja.

Paketti on joustava käyttäjälleen, ja se voidaan räätälöidä jokaiselle yksilölle mahdollisimman sopivaksi ja henkilökohtaiseksi. Jatkossa pakettiin voidaan suunnitella lisää sivuja tai se voidaan tuoda osaksi suurempaa kokonaisuutta tai pakettia. Tällä hetkellä kuitenkin jokainen kuntoutuja saa itselleen oman, ohjaajansa kanssa suunnitellun paketin.

Vaikka noudatin produktiossani selkeästi rajattua muottia, pyrin produktiotani tehdessäni samalla kuitenkin tuoda esiin myös omaa tyyliäni kuvittajana. Samalla yritin tehdä taittoa hyvän graafisensuunnittelun ja kuvituksen kehyksissä. Toivon, että lopputulos toimii pidemmän aikaa käyttöystävällisenä, ja suunnittelemani kokonaisuus on vain osa tulevaa mahdollisesti suurempaa kokonaisuutta.

Medifamilia Oy:n lääketieteellinen johtaja kertoo kirjasesta, että he ovat innostuneet kirjasen käytöstä. Materiaalipaketti antaa samalla perheelle konkreettista tietoa kuntoutuksen rakenteesta. Lapset ja vanhemmat ovat olleet erittäin tyytyväisiä saadessaan materiaalia, ja sen avulla lapsi on päässyt osallistumaan kuntoutukseen syvemmin (Kunelius 23.4.2013 sähköpostiviesti.)

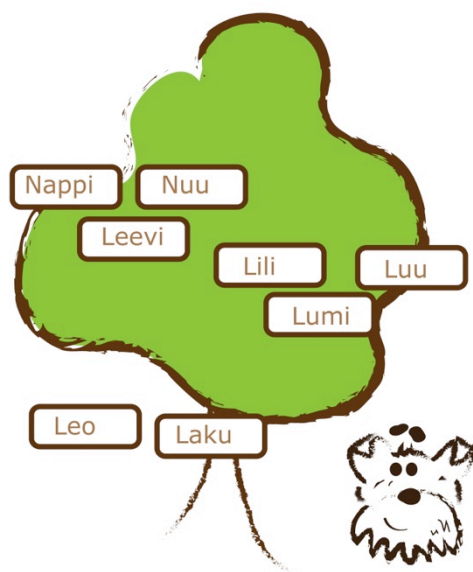
5 LOPPUTULOKSIA

Kun lähdetään suunnittelemaan kuvitusta ADHD- lapsille arjen taitojen kehittämiseksi ja harjoittamiseksi on paljon seikkoja, jotka tulee ottaa huomioon. Jotta kuvituksen käytettävyys varmistuu, on pyrittävä selkeään, mielenkiintoiseen ja tarkoitukselliseen kuvitukseen. Kaikki turha ja ylimääräinen kuvitusten ympäriltä on jätettävä pois, kuitenkin niin, että lopputulos säilyy mielenkiintoisena. Materiaalivalinnat on tehtävä tarkoituksenmukaisiksi, ja kuvituksesta on tehtävä yhtenäinen.

Tehtäviä suunnitellessa on ensiarvoisen tärkeää riittävä tietopohja ja asiantuntijoiden apu. Työtä tehdessä sitä tulee kontrolloida ja lähettää tarpeeksi usein asiantuntijoiden tarkastettavaksi. Kuvituksessa ADHD-lapselle ei voida ajatella kohderyhmää yhtenä samanlaisena massana. On jätettävä tilaa kohderyhmässä olevien yksilöiden henkilökohtaiselle mukautuvuudelle. Jotta kuvitus olisi toimintaa ohjaavaa, on sen oltava teorioihin perustuvaa ja selkeää. Kuvituksen tulee olla myös sellaista, että lapselle jää tilaa itselleen ajatella ja pohtia.

Tehtäviin liittyvää kuvitusta on suunniteltava niin, että kuvat tukevat tehtävän antoa. Kuvassa (kuva7) on kaksi sukupuuta, esimerkksisukupuu ja tehtävänomainen sukupuu, johon lapsi saa täyttää itse oman sukupuunsa sisällön.

Sukupuu

© Medifamilia Oy

Sukupuusi

isovanhemmat

vanhemmat
ja heidän sisarukset

sisarukset

© Medifamilia Oy

KUVA 7 Sukupuusta on *Lakun-matka-kirjasessa* esimerkkikuva, ja lapselle itselleen täytettävä kuva.

Tietopohjan ja visuaalisen suunnittelun ja hahmottelun perusteella lopputuloksena produktiosta tuli käytäntöön toimiva visuaalinen paketti helpottamaan ADHD- lasten arjen haasteita. Tehtäväkirjanen täytetään vähitellen kuntoutuksen aikana, ja se jää kuntoutettavalle itselleen muistoksi. Kohderyhmän huomiioon ottava kuvittaminen vaatii runsaasti tiedonhankintaa kohderyhmästä. Tavoite on helppo määritellä, kun tietopohjaa on tarpeeksi kattavasti. Ilman tässä tutkielmassa ilmennyttä kehitystehtävää ja ongelmaa, johon ratkaisua lähdettiin etsimään, tietoa ei välttämättä olisi karttunut tarpeeksi. Haastatteluista oli suuresti apua tarkan tiedon ja asiantuntijoiden käytännön kokemuksen kannalta.

6 POHDINTA

Produktion tekemisen aikana minulle selventyi tietyille kohderyhmälle suunnittelen haasteellisuus. Jotta alkuun pääsi, tuli ottaa selvää kohderyhmän erityispiirteistä mielestäni tavallista enemmän, johtuen ryhmän tarkasta jo olemassa olevasta määrittelystä. Asiantuntijoiden avusta oli hyötyä erittäin paljon tuotteen luomisen aikana. ADHD-lasten tarpeet visuaalisen suunnittelun kannalta selkenivät minulle työn edetessä.

Työn teko eteni kuitenkin kuin mikä tahansa visuaalisen suunnittelun tuotos. Ensin tehtiin luonnoksia, jotka hyväksyttiin ja jatkettiin tietopohjan kartuttamisella. Vähitellen etsittiin tähän tarkoitukseen sopivat visuaalisen suunnittelun piirteet. Paperi-, väri- ja muotovalinnat määrittyivät niin omien mieltymysten, yrityksen graafisen ohjeiston kuin kohderyhmänkin asettamien ehtojen mukaiseksi. Väriopista ja värien psykologisista merkityksistä oli mielestäni tässä tapauksessa paljon apua.

Toisin olisi voinut tehdä montakin asiaa, mutta lopputulos on siitä huolimatta mielestäni toimiva ratkaisu, jossa tiivistyy toimintaa ohjaavan visualisoinnin peruspiirteet. Jos jotain olisi voinut tehdä eritavoin, niin tuotteen tekeminen olisi voinut alkaa paketin suunnittelulla ja päätöksellä siitä, missä muodossa se lopulta painetaan, ja vasta sitten olisi siirrytty suunnittelemaan sisältö kehyksiin. Tämä tehtiin tässä tapauksessa vasta viimeisenä vaiheena, ja suunnitelmat muuttuivat niin, että sivut sidottiin yhteen, sen sijaan, että ne olisivat toimineet irtosivuina kansiossa. Produktiota voidaan mahdollisesti jatkaa tuotteen lisäosilla.

Tutkielmani tärkeimpinä lähteinä käytin haastatteluja, joista sain arvokasta tietoa liittyen produktioni käyttötarkoitukseen. Haastattelujen avulla pystyin kartoittamaan tutkielmani rakennetta ja samalla tehdessäni produktiota miettimään, millaista suunnittelua minun kannattaa tehdä ADHD-lasten arjen taitojen harjoittamista edistämään. Haastattelut olivat toimiva tapa tehdä juuri tämänlaista tutkimusta, jossa samalla piti luoda käyttötarkoitukseen sopivaa materiaalia.

LÄHTEET

ADHD-Liitto. Hakupäivä. 5.4.2013 <http://www.adhd-liitto.fi>

Bergström, B., 2008. Essentials of Visual Communication. Eng. Laurence King Publishin Ltd. London: Laurence King Publishing Ltd.

Duodecim. Käypähoito. Hakupäivä 20.4.2013

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50061?hakusana=adhd>

Haukilahti, P., Medifamilia Oy. Toimintaterapeutti, 2013. Sähköpostihaastattelu. Tekijän hallussa.

Kunelius, A., Medifamilia Oy. Lastenpsykiatrian erikoislääkäri. 2013. Sähköpostihaastattelu. Tekijän hallussa.

Medifamilia Oy. Hakupäivä 10.3.2013, <http://www.medifamilia.fi>

Medifamilia Oy Graafinen ohjeisto. 2013. Oulu: Gasworks.

Moilanen Irma, Räsänen Eila, Tamminen Tuula, Jorma Piha & Kirsti Kumpulainen toim. 2004 3. Uudistettu painos. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Papunet, 2013. Hakupäivä 15.4.2013 <http://papunet.net/tietoa/kuvilla-kommunikointi>

Perhe ja sosiaalipalvelut. 2013, Oppaat ja kuvat. Hakupäivä 19.4.2013 <http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/neptunus/oppaatjakuvat.html>

Rihlama, S., 1997. Värioppi, Tampere: Tammer-Paino Oy.